

TOEKOMSTIGE BESCHIKBAARHEID VAN HOUT

De Golfcrisis toont weer eens hoe slecht het kan zijn als de beschikbaarheid van een belangrijke grondstof afhankelijk is van te weinigen. Dat is het geval bij olie.

Maar dat geldt ook voor hout. Hout, een grondstof die de mensheid in gigantische hoeveelheden, 3,5 miljard m³ per jaar, gebruikt. Maar ook een grondstof waarbij geldt dat te velen van te weinigen afhankelijk zijn. En het aantal netto-exporteurs blijft teruglopen!

Een nieuwe publicatie

Zojuist verscheen het eerste deel van de geheel herziene derde druk van „De Beschikbaarheid van Hout”, een publicatie van de Stichting Bos en Hout, periodiek uitgebracht op verzoek van de minister van Economische Zaken. Die publicatie gaat over de ontwikkeling van houtoogst en houtverbruik, over de produktie en verbruik van houtprodukten, over invoer en over uitvoer. Zij gaat ook over allerlei invloeden die op produktie, handel en verbruik van invloed zijn, bij

Hout is een belangrijke grondstof, die op zeer milieuvriendelijke wijze wordt geproduceerd door een steeds vernieuwbare bron.

voorbeeld over de grote rol die overheden daarbij spelen.

Het eerste deel van deze nieuwe publicatie van de SBH draagt als ondertitel „Bos en hout wereldwijd“*). Het behandelt, in grote lijnen, wat er in de verschillende delen van de wereld op het gebied van bos en hout aan de hand is. Daarbij komt ook aan de orde hoe de beschikbaarheid van hout zich lijkt te gaan ontwikkelen. Over dat aspect gaat het in dit Bos en Hout Bericht.

Het gaat om ontwikkelingen op langere termijn. Want wil men structurele problemen rond de beschikbaarheid van hout tijdig onderkennen en daarop inspelen, dan zal men op termijnen van decennia moeten denken. Zoveel tijd hebben bomen immers nodig om oogstbaar hout te kunnen leveren.

Modellen?

De meest recente voorspellingen van de vraag naar en het aanbod van hout zijn afkomstig van het „Timber Committee”, een instelling van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties, gevestigd in Genève. Dit heeft in 1986 een vierde studie gepubliceerd, in de reeks „European Timber Trends and Prospects”, afgekort ETTS IV (1). Deze studie omvat onder meer prognoses van omvang, aanbod en verbruik van hout en houtprodukten in de Europese landen. Het maken van nogal gedetailleerde marktprognoses is, hoe goed de gebruikte modellen ook mogen zijn, altijd een riskante bezigheid, zeker als het om voorspellingen op langere termijn gaat. Het gebruik van modellen om de invloed van bepaalde factoren op vraag en aanbod vast te stellen is wel degelijk zinvol. Maar een enigszins realistische berekening hoe bijvoorbeeld de Nederlandse houtmarkt — opgesplitst naar produktgroep — er in het jaar 2000 uit zal zien, is naar onze mening onmogelijk. Een uitzondering vormt het aanbod van rondhout, zij het ook weer tot op zekere hoogte. Immers, de bomen die het hout in de verre toekomst moeten leveren staan voor een belangrijk deel nu al te groeien en uit gegevens van bosinventarisaties kan worden afgeleid wat ze tot in de verre toekomst potentieel aan hout kunnen leveren. Een beperking ligt in het feit dat niet te voorspellen is hoeveel van die mogelijke kap ook werkelijk wordt geveld en ter beschikking van de markt komt.

*) „De Beschikbaarheid van Hout”; deel I — Bos en hout wereldwijd. Verkrijgbaar bij de Stichting Bos en Hout te Wageningen, door overmaking van f 55,— op bankrekening 486472736 van de Stichting te Wageningen.

Trends

De SBH heeft steeds de voorkeur gegeven aan het vaststellen van belangrijke structurele trends, op basis van grondige studies, dit in combinatie met gedegen onderzoek naar de meest recente marktontwikkelingen in de verschillende fases van de houtstroom. Zij houdt op dit gebied een uitgebreid data-bestand bij van alle landen die van belang zijn voor de Nederlandse voorziening met hout en houtprodukten.

Ook in het kader van dit Bos en Hout Bericht, zoals gezegd een weergave van een hoofdstuk in onze nieuwe publicatie, zullen *trends* aan de orde komen, waarbij wij niet anders dan in grote lijnen een toekomstbeeld kunnen schetsen.

Samengevat in de hierna volgende punten volgt een beeld van de toekomstige ontwikkelingen rond hout en houtprodukten.

1. *Het verbruik van hout en houtprodukten in de wereld zal in de komende decennia blijven stijgen.*

Dat geldt zowel brandhout als werkhout met de daaruit vervaardigde produkten; brandhout overwegend in de ontwikkelingslanden, werkhout over de hele wereld hoewel procentueel de stijging in de ontwikkelingslanden aanzienlijk groter zal zijn. Deze landen kunnen daarbij niet over één kam geschoren worden. De huidige trend zal zich nog geruime tijd voortzetten, namelijk een sterke stijging in Oost-Azië en enkele landen in Latijns Amerika, een veel mindere groei in de rest van Azië en in een groot deel van Latijns Amerika, en een geringe toename in Afrika. Voor de toekomstige houtbehoefte en houtvoorziening in Europa is van groot belang hoe in de komende jaren de economie in Oost-Europa en in de Sovjet-Unie zich zal ontwikkelen. Daarbij moet ernstig rekening worden gehouden met een sterk stijgende behoefte aan hout en houtprodukten in die gebieden.

2. *De groei in het verbruik van hout en houtprodukten in Europa en de regelmaat van die groei zullen variëren naar produktengroep.*

Volgens ramingen van het Timber Committee in Genève (1) zou, uitgaand van het gemiddelde van de jaren 1979-1981, de stijging van het verbruik van gezaagd hout tot het jaar 1990 liggen tussen 0,4 en 0,5%, van plaatmaterialen tussen 1,3 en 1,9% en van papier en karton tussen 1,1 en 2,5%. Zoals blijkt uit gegevens die in de plenaire zitting van het Timber Committee in oktober 1989 bekend werden gemaakt, is de gemiddelde jaarlijkse stijging tot 1989 bij gezaagd hout vrijwel nihil, zelfs iets negatief geweest, met tussentijds een forse daling gevolgd door een recente stijging. Bij plaatmaterialen kwam de gemiddel-

de jaarlijkse stijging overeen met de hoogste raming van het Timber Committee.

Bij papier en karton lag hij al in 1988 op 2,6%, dus ruim op de hoogste raming voor 1990. In de EG lag tot 1989 de stijging bij de laatstgenoemde produktgroep eveneens op het hoogste scenario dat door het Timber Committee voor dit deel van Europa voor 1990 was voorspeld. In Brussel verwacht men tot het jaar 2000, wat de totale vraag naar houtprodukten betreft, voor de EG een gemiddelde jaarlijkse groei van 2,5%.

Blijkens informatie op een in het begin van 1990 in Djakarta gehouden „ASEAN Seminar on the management of tropical forests for sustainable development” wordt voor Zuidoost-Azië tot het einde van deze eeuw een stijging in het verbruik van houtprodukten verwacht van 6 à 10% per jaar (2). Over de toename in andere ontwikkelingsgebieden zijn geen ramingen voorhanden, maar op basis van recente ontwikkelingen mag men rekenen op 3 à 5% per jaar. Er is voornog geen reden om aan te nemen dat in het begin van de volgende eeuw de stijging minder zal zijn. Wij verwijzen in dit verband naar de relatie tussen houtproduktenverbruik en het Bruto Nationaal Produkt (3).

3. *De meest stabiele stijging vertoont de vraag naar papier en karton, overal in de wereld.*

Ook de relatie met het BNP is bij deze produkten het meest opvallend. Een verdere verbruikstoename mag worden verwacht, temeer omdat de concurrentie van andere materialen uiterst beperkt is en die van andere communicatiemiddelen sterk onder de verwachtingen blijft. Ter ondersteuning van deze verwachting volgen hierna cijfers over het papierverbruik per inwoner in een aantal landen en het inwonertal van die landen (gemiddeld per jaar in de periode 1986-1988):

Land	Verbruik (in kg)	Aantal inwoners (in miljoenen)
USA	304	244
EG	135	323
Nederland	180	14,6
Sovjet-Unie	34	283
China	13	1100
India	3	790
Latijns Amerika	27	418
		(in miljarden)
Ontwikkelingslanden	10	3,8
Ontwikkelde landen	142	1,2

Hierbij moeten we er wel rekening mee houden dat bij de ontwikkelde landen ook de Sovjet-Unie is gerekend met slechts 34 kg papierverbruik per inwoner!

4. *Het toekomstig aanbod van rondhout in de wereld wordt van verschillende kanten bedreigd.*

Voorbeelden daarvan zijn de negatieve ontwikkeling van het bosareaal, de concurrentie om het bodemgebruik, te weinig animo bij boscijgenaren tot het benutten van de oogstmogelijkheden en verder claims op het bos en verzet tegen bosuitbreiding van de kant van de natuur- en milieubescherming. Hierover het volgende:

4.1 *De ontwikkeling van het bosareaal.*

Dit zal in het komende decennium zeker nog verder afnemen, ondanks een lichte toename in de industrielanden. In de ontwikkelingslanden lijkt het echter vrijwel onmogelijk om de huidige dramatisch snelle achteruitgang van vooral het tropische bosareaal snel een halt toe te roepen en zoveel nieuwe bossen aan te leggen dat dit op afzienbare termijn tot een netto groei van de bosoppervlakte leidt. Dit beklemtoont nog eens de absolute noodzaak om, zowel in de betrokken ontwikkelingslanden zelf als in de rest van de wereld, alles in het werk te stellen om het verdwijnen van bos in de ontwikkelingslanden te stoppen respectievelijk te compenseren. Een complex van uiteenlopende maatregelen is hiervoor noodzakelijk. In dit verband verwijzen wij naar een rede van Otto, gehouden tijdens het 25-jarig bestaan van de Stichting Bos en Hout (2).

4.2 *Concurrentie om het bodemgebruik.*

Een factor die de noodzakelijke uitbreiding van het bosareaal in een belangrijk deel van de wereld, ook in de EG tegenhoudt, is de concurrentie van andere belangen bij het bodemgebruik, vooral landbouw en natuurbescherming. Het ziet er naar uit dat in bepaalde streken de mogelijkheden om landbouwgronden bij de uitbreiding van het bosareaal in te schakelen zullen toenemen, zoals nu in de EG steeds duidelijker wordt. In de ontwikkelingslanden is het omgekeerde aan de gang; daar worden bossen in landbouwgronden omgevormd. Het voert in dit bestek te ver om hierop dieper in te gaan. Veel zal er uiteraard van afhangen in hoeverre de bosbouw bedrijfseconomisch een enigszins concurrerende positie kan innemen. In de industrielanden is dit ook afhankelijk van het feit of de politiek bereid is om in een situatie, waarin de landbouwproductie verregaand beschermd is, de veel minder of niet beschermde houtproductie een reële kans te bieden.

4.3 *De mate waarin de potentieel mogelijke kap, de gemiddelde bijgroei van het bos, wordt benut.*

Deze is natuurlijk in sterke mate afhankelijk van de ontwikkeling van de rondhoutprijs. De ervaring leert echter dat ook andere factoren van grote invloed zijn op de bereidheid van de boscijgenaar om maximaal van zijn oogstmogelijkheden gebruik te maken. Dat zijn onder meer de mate waarin hij voor zijn inkomen van de bosopbrengst afhankelijk is, de prioriteit die hij geeft

aan andere bosfuncties dan de houtproductie (dit is bijvoorbeeld het geval bij bosbezittende natuurbeschermingsorganisaties), beperkende of juist stimulerende maatregelen van de overheid, het frequent optreden van ernstige boschade door welke oorzaak dan ook, enzovoorts.

4.4 *Activiteiten van natuur- en landschapsbescherming.*

In vele landen leven bij de natuurbescherming ideeën over de behandeling van bossen die negatief werken op de houtproductie. Het betreft opvattingen over het gebruik van bepaalde boomsoorten, het onderhoud van bossen en de omloop daarvan, met inbegrip van ideeën dat men de natuur in het bos maximaal zijn gang moet laten gaan en dat de mens daarin minimaal of niet moet ingrijpen. In verschillende landen wil de natuur- en landschapsbescherming ook aan de uitbreiding van het bosareaal beperkingen opleggen om zo bestaande landschappen en natuurwaarden te beschermen. Ook komen er in toenemende mate bezwaren tegen het beplanten van landbouwgronden met niet-inheemse, relatief productieve boomsoorten; daarvan is eucalyptus in Zuid Europese landen een typisch voorbeeld.

5. *De afname van het wereldbosareaal, in combinatie met de continu stijgende vraag naar houtproducten zal de wereld voor een groot houtvoorzieningsprobleem plaatsen, als spoedige en drastische maatregelen tot uitbreiding van het bosareaal en tot verhoging van de productie van hout in het bestaande bos uitblijven.*

Dit probleem zal zich uiteraard het eerst daar openbaren, waar het bosareaal en de nationale financiële draagkracht het geringst zijn. Rekening houdend met de lange duur van de houtproductie is het noodzakelijk dat, zeker in de bosarme landen, nationale overheden met spoed maatregelen nemen om de houtproductie in eigen land te verhogen. Vooral in de geïndustrialiseerde landen die tot de grote importeurs van hout en houtproducten behoren, dienen de regeringen hun politieke verantwoordelijk in verband met de houtvoorziening van hun land te onderkennen. Zij dienen in eigen land te investeren in een verhoging van de houtproductie, onder meer door uitbreiding van het bosareaal.

6. *Bij een toenemende mondiale schaarste aan hout mag men verwachten dat de prijs van het hout relatief sterk zal stijgen.*

Dat kan er toe leiden dat de positie van vervangingsmaterialen wordt versterkt. In dit verband een aantal opmerkingen.

— Hout is een grondstof die op een zeer milieuvriendelijke wijze wordt geproduceerd door een steeds vernieuwbare bron. Deze bron dient bovendien verscheidene andere maatschappelijke

belangen, zoals de openluchtrecreatie, de landschapsverzorging, de ontwikkeling van natuurwaarden en de verbetering van ons leefklimaat in meer algemene zin. Dit kan men van vervangingsmaterialen niet of in mindere mate zeggen. – Er heeft reeds een aanzienlijke mate van vervanging plaats gevonden, zowel van hout door andere materialen zoals kunststoffen en aluminium, als van bepaalde houtprodukten door andere houtprodukten zoals gezaagd hout door plaatmaterialen en houten emballage door karton.

– Hout wordt in immense hoeveelheden verbruikt, bijna 3,5 miljard m³ per jaar, de potentiële vervangers in veel geringere mate. Grootschalige vervanging van hout door bijvoorbeeld kunststoffen en aluminium zal een gigantische produktiestijging van deze materialen vragen en is zonder een drastische prijsstijging vrijwel ondenkbaar. Een uitzondering vormt de eventuele gedeeltelijke vervanging van vezelhout door andere plantaardige vezelleveranciers. Gezien recente ervaringen, gezien ook de ervaringen in het verleden moet deze mogelijkheid op korte termijn als niet realistisch maar op langere termijn als interessant worden aangemerkt.

7. Er zal in toenemende mate worden gestreefd naar een meer rationeel gebruik van hout.

Dit openbaart zich op verschillende wijzen:

– Minder houtgebruik per eenheid produkt. Dit zal er bijvoorbeeld toe leiden dat pure cellulose toenemend vervangen gaat worden door „high yield” pulpsoorten (CTMP e.a.).

– Inzet van houtsoorten die tot dusverre voor bepaalde doeleinden weinig of niet gebruikt werden. Dit vraagt een combinatie van houtonderzoek en een analyse van de markten van eindprodukten.

– Milieuvriendelijke houtverwerkingsmethoden. Houtschaarste heeft reeds geleid tot het vinden van schone methoden om in relatief kleine eenheden chemische pulp te produceren uit een combinatie van houtsoorten.

– Nieuwe produkten uit hout ter vervanging van toepassingen van gezaagd hout. Zo werkt men in de USA aan methoden om ruw hout te vervezelen en met een bindmiddel in elke gewenste vorm te „spuiten”.

Hergebruik van hout en houtprodukten is van het grootste belang en zal toenemen. Van grote betekenis om problemen bij de grondstofvoorziening van de papierindustrie te voorkomen of te beperken is een maximale inzet van oud papier, overal in de wereld. De realiteit gebiedt te onderkennen dat oud papier een beperkt aantal malen „gerecycled” kan worden, zodat de inzet van houtvezels steeds nodig blijft. Het hergebruik van andere houtprodukten ontmoet vooralsnog

grote problemen, zowel van logistieke aard als, vooral, op het gebied van het milieu. Het laatste houdt vooral verband met verven, lakken, impregneermiddelen etcetera, bij sloophout. In de komende 5 à 10 jaar zal „oud hout” slechts een zeer gering aandeel hebben in de mogelijkheden om schaarste aan rondhout en resthout op te vangen.

Tenslotte

Hout is een zeer belangrijke grondstof. Het heeft veel gebruiksmogelijkheden en is in principe oneindig produceerbaar. Omdat de produktieduur lang is, is het een bittere noodzaak om een houtproduktiebeleid op lange termijn te ontwikkelen. Dit is politiek echter niet altijd even interessant.

Gelukkig heeft vooral de landelijke Nederlandse politiek de laatste 10 à 15 jaar duidelijk belangstelling getoond voor zo'n beleid. Dit blijkt ook uit de initiatieven die op dit terrein genomen zijn. Het is te hopen dat bewindslieden, parlementariërs en politici in provincies en gemeenten deze ontwikkeling een vervolg geven, door het nemen van maatregelen om de houtproductie in het bestaande bos te verhogen en door uitbreiding van het bosareaal. Daarmee dienen ze niet alleen een Nederlands belang, maar in bescheiden mate ook een mondiaal. Alleen al door het geven van een signaal. Een signaal dat ook ons land bereid is om zich in te zetten voor een voldoende voorziening met een belangrijke grondstof. Een grondstof die geproduceerd wordt in een zeer milieuvriendelijke omgeving: het bos!

ir. H.A. van der Meiden

Literatuur

1. European Timber Trends and Prospects to the year 2000 and beyond (Vol. 1). ECE/FAO United Nations, New York, 1986.
2. Otto, W.M. Plattelandsontwikkeling en herbebossing, voorwaarden tot behoud van tropisch regenwoud. Bos en Hout Berichten 1990, nr. 3. Stichting Bos en Hout Wageningen.
3. Meiden, H.A. van der. Houtverbruik per mens (II). Bos en Hout Berichten 1988, nr. 4. Stichting Bos en Hout, Wageningen.

**Stichting
Bos en Hout**
Bosrandweg 5,
postbus 253
6700 AG Wageningen
Tel. 08370-24666

S B H